OBSERVAȚII DESPRE SUPINUL NOMINAL ŞI RELAŢIA CU INFINITIVUL NOMINAL ÎN TEXTE DIN SECOLUL AL XVI-LEA

NOTES ON THE NOMINAL SUPINE
ITS RELATION WITH THE NOMINAL SUPINE IN 16TH C. TEXTS

(Abstract)

This paper deals with the relation between the nominal supine and the nominal infinitive in 16th century old Romanian texts. By analysing the frequency and the morphosyntactic features of the two forms, it is shown that both forms were attested in the earliest surviving Romanian texts (both original documents and translations), and that they both had nominal features; nevertheless, like in modern Romanian, the nominal infinitive shows more numerous nominal features than the nominal supine. Moreover, the corpus investigation demonstrates that there is no corelation between the nominal supine/infinitive and the syntactic typology of verbs (e.g. preference for an unergative or an unaccusative verb).

Cuvinte-cheie: română veche, trăsătură nominală, supin, infinitiv.
Key-words: old Romanian, nominal feature, supine, infinitive.

1. Introducere

Problemele pe care le ridică studiul supinului nominal din textele româneşti datând din secolul al XVI-lea sunt diverse. Trăsătura cea mai frapantă, şi care a atras atenţia a numeroşi cercetători (Brâncuş [1967] 2007, Diaconescu 1971, Stan 2003, Gherman 2007), este existenţa supinului nominal cu formă feminină (tipul *începuta, născuta, lăcuita* etc.) (vezi, pentru o sinteză a interpretărilor, pentru diferenţierea de formele participiale omonime şi pentru o analiză diacronică a formaţiilor de acest tip, Dragomirescu 2013: 95-100). Alte trăsături, care au fost mai puţin studiate, vor face obiectul articolului de faţă. Este vorba, pe de o parte, de relaţia dintre supinul nominal şi infinitivul

BDD-V2839 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:59 UTC)

nominal, sub aspectul claselor de verbe corespondente acestor forme, precum şi al frecvenţei şi al concurenţei formelor (vezi Stan 2003: 66); pe de altă parte, vor fi prezentate comparativ trăsăturile sintactice ale supinului nominal şi ale infinitivului nominal din secolul al XVI-lea, prin raportare tacită la limba actuală. Vor fi luate în discuţie numai acele forme de supin şi de infinitiv care prezintă trăsături nominale indiscutabile: sunt fie articulate (ori urmează o prepoziţie care blochează articularea), fie însoţite de un genitiv. Excludem deci din discuţie infinitivul lung verbal, precedat de *(de-)a.*

2. Frecvenţa supinului nominal şi a infinitivului nominal

În această secţiune, sunt prezentate rezultatele studiului de corpus. Sunt analizate separat textele originale (2.1.) şi textele traduse (2.2.). Prezentarea este relevantă sub aspectul inventarului (pe cât posibil exhaustiv) al formelor de supin nominal şi de infinitiv nominal identificate în texte şi nu al frecvenţei (repetării) anumitor itemi lexicali.

2.1. Texte originale

În DÎ, infinitivul nominal este mult mai frecvent şi mai diversificat lexical decât supinul nominal. De fapt, o singură formă de supin nominal este nonambiguă, *ieşitul* (1). Formele *venitul, şăzutul, ţinutul,* cu multiple apariţii în text (2), sunt interpretabile mai degrabă ca participii nominalizate.

(1) a. *de la **ieşitul** jidovilor până la Saul* (DÎ.1587-1588: LXXI)
b. *ce s-au însurat la **ieşitul** dumisale, lui vodă* (DÎ.1593: LXXXIX)

(2) a. *Alta, pohteaşte, în ţara Ardealului, Gherghinul şi Ghelăul şi Veciul şi Făgăraşul, cu tot **ţinutul** şi **venitul** lor, şi, în ţara ungurească, Hustul şi Chiuivarul, cu **ţinutul** şi cu **venitul**, în cest chip de moşie şi pre feate ca, de se va svârşi sământa feciorilor, să cază pre feate, ca să nu fie gonite den Ardeal* (DÎ.1600: XLVIII)
b. ***şăzutul** casei a trie* (DÎ.1595: XI)

În schimb, infinitivul nominal are o frecvenţă şi o diversitate lexicală mai mare: *cearerea, învierea*, *lucrare*, *peire/perire*, *pierdere*, *plecare*, *puteare*, *ştire/scire.*

În fragmentele incluse în volumul *Texte* (în măsura în care acestea sunt originale), supinul nominal şi infinitivul nominal au o pondere asemănătoare. În lista de mai jos, infinitivul nominal este totuşi mai bine reprezentat, ca urmare a frecvenţei sale extrem de mari în GB. Formele de supin nominal identificate sunt: *apusul* (CPrav.1560-1562), *clipitul* (CPrav.1560-1562, FT.1570-1575), *datul* (CCat.1560), *îmbunatul* (FT.1570-1575), *sculatul* (CCat.1560, FT.1570- 1575). Formele de infinitiv nominal identificate sunt: *ştirea* (CCat.1560, CPrav.1560-1562), *bunăvestire* (CCat.1560), *cearere* (CCat.1560), *luminare* (FT.1570-1575), *purtare* (GB), *creaştere* (GB), *stihire* (GB), *oprintire*

BDD-V2839 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:59 UTC)

(GB), *hălăduire* (GB), *rrăspicare* (GB), *încredenţare* (GB), *împreunare* (GB), *lăsare* (GB), *oprire* (GB), *rrăspundere* (GB), *întreacere* (GB), *plecarea* (GB), *vedearea* (GB), *închigare* (GB), *sămăluire* (GB), *lucirea* (GB).

2.2. Texte traduse

În majoritatea textelor traduse în secolul al XVI-lea, infinitivul nominal este mai frecvent decât supinul nominal.

În PH, au fost identificate următoarele forme de supin nominal: *adunratul, alesul, aplecatul, apusul, biruitul, chematul, cruţatul, cuntinritul, ieşitul, începutul, înveştitul, lunrecat, mutatul, răsăditul, rrăsăritul, ştiutul, ţinrutul, urritul, ustenitul, vânratul, venritul*. Infinitivul nominal este ilustrat de: *aducere, aflarea, amistuirea, arretarea, batere-gioc, cădeare, călcare, cântarea, cererea, chemarea, clătire, creadere, cruţare, cumândare, dare, durmitare, facerea, gătirea, gâcirea, gilăluire, giudecare, giunghere, ieşirea, ispăsire, izbavire, împlearea, îngânare, înglotirea, îngrădire, lăudare, luciire, luminrarea, lunrecare, mâhnire, mâncare, mângâiarea, mântuirea, micşurarea, mutare, oprire, părrăsire, plângerea, plinire, ponosluire, prădarea, preceapere, preveghere, prilăstirea, pustiinre, putearea, putredirea, rrădzimare, rrodirea, schimbarea, scoaterea, scularea, scutire, smerirea, smiintire, sprejenirea, spunrere, străbatere, strigarea, suire, suspinarea, şedeare, tăierea, tămăduire, tâmpinarea, teamere, ţinreare, urdzirea, ustenire, vrearea.*

În CV, supinul nominal este reprezentat de următoarele forme: *descuperitul, dusul, începutu, întrebatul, rrisul, sfârşitul, ştiutul, ţinrutul, venritul.* Formele de infinitiv nominal sunt: *adaugerea, aducerea, ascultarea, bună-rrebdare, cearere, cerrcetariei, cumândare, cutedzare, dăruirea, dobândire, dosădirea, fărecarea, giudecarea, ierrnare, ispitirea, isprăvire, ivirea, izbăvire, împutare, întrebarea, învierea/ îmvierea, lăsarea, lepădare, murrguire, părăsire, perirea, pomenirea, poticnirei, putrediriei, rrătăcirea, rrebdare, sărutarea, schimbare, sfintire, sleiriei, spurerea, strigarea, tremeaterea, uciderea, vedearea, vrăjbirea, zidirea.*

În CC[1], apar următoarele forme de supin nominal: *auzitul, căitul, cerşutul, cetitul, clătitul, crescutul, datul, deresul, împlutul, început, îngrupatul, născutul, plânsul, sfârşit, suitul, tâmpinatul, turburatul, venitul.* Infinitivul nominal este reprezentat de: *adunarea, bearea, cădeare, călcarea, cearerea, cercetare, certare, creadere, cumpărare, cunoaşterea, descântarea, durearea, flămânzire, izbăvirea, împlearea, îngropare, întrarea, înviarea, jungheare, lăsarea, lăudarea, mărire, mântuire, naşterea, nădăjduire, neavere, negodire, nemâncare, neputredire, perire, piiardere, plângerea, plecarea, prevegheare, punerea, puteare, putredire, răbdarea, răstignire, râvnirea, scrâşnirea, scularea, slăvirea, strângerea, stricare, strigare, şedearea, ştirea, tâmpinarea, ţineare, ucidere, umbrire, vedearea, vindecare/vândecarea, vindere, vrearea, zicerea.*

În CM, supinul nominal este reprezentat de formele: *apusul, ascunsul, certatul, datul, începutul, înţeles, neştiutul, prinsul, ţinutul, vărsatul, vânat*. Apar următoarele infinitive nominale: *aşteptarea, bearea, bună-vrearea,*

BDD-V2839 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:59 UTC)

fugirea, glotirea, ispovedire, izbăvire, împreunare, lăcuirea, lăsarea, mâncarea, perirea, putearea, rădicarea, răsipirea, scularea, ţinearea.

În CC[2] (primele 200 de pagini), supinul nominal este ilustrat de: *adeveritulŭ, adurmitulŭ, apusul, ascultatul, ascunsŭ, clătitulŭ, dospitul, ertatulŭ, eşitul, începutul, înţelesulŭ, luatulŭ, răsăritulŭ, schimbatulŭ, scrâşnitulŭ, seceratul, sfârşitulŭ, suflatulŭ, tâmpinatul, turburatulŭ, venitul.* Formele de infinitiv nominal sunt: *adurmire, afumare, arătare, ardere, ascultarea, beare, biruire, bună-slăvire, bunăvestire, bunăvrerea, cădearea, căirea, căutarea, cucerire, dare, dăruire, dereptare, descoperire, deştingerea, dosădire, ertarea, eşirea, facerea, făgăduirea, frângerea, gătirea, gonire, ispovedire, isprăvirea, iubirea, ivirea, izbăvire, îmblare, împreunare, împutarea, înălţarea, îndemnare, îndrăznirea, îndulcire, înfrângerea, îngoparea, înotare, întoarcerea, întrebare, înviere, lăcuire, lepădarea, mâhnirea, mângâiarea, mâniiare, mântuire, meargerea, miluire, nemiluire, neţineare, ocărârea, odihnire, ogodire, părearea, păzirea, pierzarei, piiarderea, pipăirea, plăcearea, plângere, pohtire, prădare, protivire, putearea, răbdarea, răpire, răsipire, răstignirea, râvnirea, rupere, săgetarea, sărutarea, scăderea, scuipirea, sfătuirea, slobozirea, spălare, striinare, suirea, suspinare, ştire, tăceare, tăiare, treacerea, ţinearea, uciderea, vânzare, vedearea, venire, vindecare, vrearea, zidire.*

În PO, apar următoarele supine nominale: *afumatul, apusul, clăditul, gemutul, ieşitul, început, lăcuitul, născutul, plânsul, purcesul, răsăritul, râs, revărsatul, sămănatul, săvârşitul, seceratul, sfârşitul, strigatul, suitul, tăiatul, văzutul, vânat, venitul.* Infinitivul nominal este ilustrat de: *adunarea, ardere, aşteptarea, audzirea/auzirea, creşterea, dare, descălecarea, dureare, facerea, giunghearea, grăirea, iertare, iubire, împutarea, îngrupare, întrebarea, judecare, luptare, mâncare, naşterea, orbire, perire, plângerea, purtarea, putearea, săgetare, stricare, strigarea, ştirea, tremeaterea, ţinearea, udarea, ungere, vederare, vindecare, zicere, zidirea.*

3. Trăsături morfosintactice ale supinului nominal şi ale infinitivului nominal

Cele două forme analizate au, în secolul al XVI-lea, numeroase trăsături comune, cele mai multe indicând natura nominală a formelor. Trăsăturile verbale comune sunt puţin relevante, deoarece infinitivul lung verbal (precedat de *(de)-a*) a fost exclus din discuţie, iar supinul din epocă nu dispunea încă de posibilităţi combinatorii neechivoc verbale (subiect, obiect direct) (Pană Dindelegan 2011, Dragomirescu 2013: 100−104).

3.1. Trăsături comune

(i) Şi supinul nominal (3), şi infinitivul nominal (4) acceptă combinarea cu genitive cu funcţia de complement al numelui (corespunzând subiectului

BDD-V2839 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:59 UTC)

sau obiectului direct din structura verbală), exprimate sintetic sau analitic; în corpusul analizat, numai pentru infinitivul nominal apare genitivul antepus (4d,e).

(3) a. *Pus-au rriuri în pustinie şi în **ieşitul apeei** însetă pământul celui rrodit la slatină* (PH.1500-1510: 94[r])
b. *începură a-l urî derept **văzutul visului** şi derept cuvintele lui* (PO.1582: 127)
c. *Milcuitura şi **datul de har*** (CCat.1560: 9[r])
d. *Rugăciunea sau **datul de har** ce se zice după mâncare* (CM.1567-1568: 254[v])
e. *<Şi> pierdu şi tot întâniul <născut> în pământul Eghiptului, **începutul a to<ată> agonisita lor** în satul Hamului* (PH.1500-1510: 66[v])

(4) a. *după ruga şi **cearerea săracului Bruti*** (DÎ.1593 : LXXXIX)
b. *cu tocmeala lui şi cu **peire a mulţi voinici*** (DÎ.1600: XXXIII)
c. *De la **învierea lu Hristos** până la Costandin împărat* (DÎ: 1587-1588: LXXI)
d. ***A păcatelor căderea** cinre o înţeleage?* (PH.1500-1510: 15[r])
e. *de aşteptà **a fiiului venire*** (CC[2].1581: 193)

(ii) Ambele forme sunt urmate de adjective posesive având funcţia de complement al numelui (corespunzând subiectului sau obiectului direct din structura verbală). De la un text la altul, se constată diferenţe de frecvenţă a acestor structuri (în PH, supinul urmat de adjectiv posesiv este foarte frecvent − 11 exemple).

(5) a. *Vedzi smerenia mea şi **ustenitul mieu**, iartă toate păcatele meale* (PH.1500-1510: 107)
b. *Vândut-ai oaminri<i> tăi fără preţ şi nu fu gloată întru **chematul nostru*** (PH.1500-1510: 124)
c. *Ars de foc şi scobitu e, de **cuntinritul tău** peri-voi* (PH.1500-1510: 69[r])
d. *Împărăţia ta, împărăţie întru toţi veacii şi **biruitul tău** întru tot gintul ginturelor* (PH.1500-1510: 122[r])
e. *soarele cunoscu **apusul său*** (PH.1500-1510: 87[r])
f. *după **dusul mieu** întra-voru lupi grei întru voi* (CV.1563-1583: 11[r])
g. ***Rrisul vostru** în plângere se întoarrcă-se* (CV.1563-1583: 65[r])
h. *Ce ne dă mainte de **cerşutul nostru*** (CC[1].1567-1568: 163[r])
i. *De **cetatul tău** fugi-vor* (CM.1567-1568: 235[r])
j. *şi patul mieu l-ai spurcat cu **suitul tău*** (PO.1582: 173)

(6) a. *Aşa văzându noi **perirea noastră*** (DÎ.1600: XLIV)
b. *Scoate-me den rrostul leului şi de cornulu inorogului, **smerirea mea*** (PH.1500-1510: 17[v])
c. *C-ai previt la **micşurarea mea*** (PH.1500-1510: 24[v])
d. *Tu cunoscuşi **şedearea mea** şi **scularea mea*** (PH.1500-1510: 117[r])

BDD-V2839 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:59 UTC)

e. *Domnul ţinrea-va* ***întrarea ta*** *şi* ***ieşirea ta*** *de acmu şi pără în veacu* (PH.1500-1510: 110[r])
f. *Şi-i năstăvi la stanişte* ***vrearea sa*** (PH.1500-1510: 94[r])
g. *Deaca arătă în patruzeci de zile ucenicilor* ***scularea sa*** *den moarte* (CC[1].1567-1568: 36[r])

(iii) Ambele forme sunt regenţi pentru adjective (calificative, participiale, numerale). Structurile nu sunt frecvente, dar existenţa lor, chiar destul de rară, dovedeşte disponibilitatea supinului nominal şi a infinitivului nominal de a se combina cu adjective.

(7) a. *Derep'ce amu că şi* ***înţelesŭ nestătutŭ*** *au şi răslăbitŭ şi neîntăritŭ* (CC[2].1581: 14)
b. *şi făcură* ***plâns mare şi amar*** (PO.1582: 177)
c. *Cându va veni la* ***alu doilea venitŭ*** *alŭ lui cu puteare* (CC[2].1581: 75)
d. *Arătare era şi spunere* ***venitului*** *lui* ***alu doilea*** (CC[2].1581: 75)

(8) a. *E cărtularii şi fariseii cu* ***rea vreare*** *moşiia lui Hristosŭ grăiia Nazaretŭ* (CC[2].1581: 214)
b. *carea cu* ***mare puteare*** *şi cu tare mână ai adus afară den Eghipet* (PO.1582: 187)
c. ***A patra cearere,*** *greu şi nevoie sufletului şi trupului* (CCat.1560: 10[r])

(iv) Şi supinul nominal (9), şi infinitivul nominal (10) pot apărea în cazul genitiv.

(9) a. *Ce veţi priimi tăria* ***venitului*** *Duhului Sfânt spre voi* (CC[1].1567-1568: 37[r])
b. *înaintea* ***născutului*** *lu Hristos* (CC[1].1567-1568: 180[v])
c. *înfricoşatulŭ lucrulŭ* ***venitului*** *lui* (CC[2].1581: 31)
d. *Acel rodu încă cându e vreamea* ***dospitului*** *şi* ***a seceratului*** *iveaşte-se* (CC[2].1581: 104)
e. *de pomenirea* ***eşitului*** *den Eghypetŭ* (CC[2].1581: 156)
f. *praznicul de pârga* ***seceratului*** (PO.1582: 256)
g. *lemn de cer* ***al plânsului*** (PO.1582: 120)

(10) a. *Audzi Domnulu glasul* ***plângeriei*** *meale* (PH.1500-1510: 4[v])
b. *Şi miei ai dat scutire* ***scoaterei*** *şi dereapta ta prinde-me-va* (PH.1500-1510: 13[r])
c. *născuţi nu de sămânţa* ***putrediriei*** (CV.1563-1583: 72[v])
d. *Acest obiceai şi nărav* ***al îngroparei*** *era al jidovilor* (CC[1].1567-1568: 16[r])

(v) Ambele forme pot avea funcţia de subiect. În corpusul cercetat, se constată însă o frecvenţă mai mare a infinitivului nominal în această poziţie sintactică; infinitivul nominal apare adesea ca subiect în structuri pasive (de tipul 12d).

BDD-V2839 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:59 UTC)

(11) a. ***Datul de har*** *easte aceaea cându ne aducem aminte depre toate faptele bune* (CCat.1560: 9^{v})
b. ***Sfârşitul a tot trupului*** *venit-au naintea mea* (PO.1582: 28)
(12) a. *A lui Dumnedzău iaste* ***scoaterea*** (PH.1500-1510: 2^{v})
b. ***strigarea*** *mea între el întra-va în urechile lui* (PH.1500-1510: 11^{v})
c. *Atunce se izbândi* ***zicerea*** *Ieremiei* (CV.1563-1583: 208^{r})
d. *Fiecăruia dă-se* ***arătarea*** *duhului sfântŭ* (CC^{2}.1581: 210)

(vi) Ambele forme pot ocupa poziţia de complement direct. Infinitivul nominal arată o disponibilitate mai mare şi pentru această structură.

(13) a. ***Ieşitulu*** *demenreţiei şi a seriei tu înfrumseşi* (PH.1500-1510: 53^{r})
b. *Aştepta* ***clătitulŭ*** *apei* (CC^{2}.1581: 154)
c. ***râs*** *au făcut mie Domnezeu* (PO.1582: 67)
d. *şi Domnedzeu auzi* ***gemutul*** *lor* (PO.1582: 185)
(14) a. *şi n-au avut* ***puteare*** *să-i plătească capul* (DÎ.1587: LXIX)
b. *Da-ţi-voiu* ***preceapere*** *şi te voiu năstăvi în calea aceea* (PH.1500-1510: 26^{r})
c. *toate sufletele cealea ce iubescŭ* ***plecarea*** *şi sântŭ iubitoare de dragoste* (CC^{2}.1581: 217)
d. *Şi botejunea curăţie feace şi* ***spălare*** *păcatelorŭ noastre* (CC^{2}.1581: 92)

(vii) Posibilitatea celor două forme de a accepta clitice adnominale posesive, ilustrată în (15) pentru supin şi în (16) pentru infinitiv, este discutabilă din mai multe motive: pe de o parte, exemplele identificate sunt puţin numeroase şi aparţin aceluiaşi text, CC^{2}, iar, pe de altă parte, cliticul posesiv este, de fiecare dată, *-i*, segment final care pune numeroase probleme de transcriere şi de interpretare (sintactică) a grafiei.

(15) a. *Întru frica şi în isprăvirea celorŭ ce voru auzi, spune Hristosu, Dumnezeulŭ nostru, înfricoşatulŭ lucrulŭ venitului lui. Întâiulŭ* ***venitulu-i,*** *a lu Hristosu, fraţilorŭ, când au venitŭ pre pământŭ să spăsească noi* (CC^{2}.1581: 31)
b. *Ca de* ***suflatulu-i*** *duhului sfântŭ să fie în lume ucenicii fără frică şi fără grije* (CC^{2}.1581: 205)
(16) a. *vă minunaţi de milostea lui şi de* ***eşirea-i*** (CC^{2}.1581: 34)
b. *e după înviere, după* ***suflare-i****, ivi-se* (CC^{2}.1581: 211)
c. *şi nu priimimŭ împărăţiia şi fericita viaţă şi* ***îndulcirea-i*** (CC^{2}.1581: 469)
d. *şi de ce erà cătră Irodŭ* ***îndrăznirea-i*** *şi oblicirea şi blândeaţele-i* (CC^{2}.1581: 608)

BDD-V2839 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:59 UTC)

(viii) Accidental, şi supinul nominal (17), şi infinitivul nominal (18) au forme de plural. În cazul primelor două exemple cu infinitive nominale de la (18), interpretarea ca plural este incertă, pentru că ambele documente provin din Moldova, arie dialectală în care *-e* final se poate închide la *-i*.

(17) *Şi tânjiia şi pentru* ***rânjiturile lorŭ*** *şi pentru ocările lorŭ* (CC[2].1581: 80)
(18) a. *Aşişdere dăm* ***ştiri*** *şi ne rugăm domniilor-voastre* (DÎ.1592: LXXXII)
b. *După acea dăm* ***ştiri*** *domnilor-voastre de rândul a neşte izvoare* (DÎ.1595: CIII)
c. *Şi atunce când sânt* ***periri*** *pre noi* (CC[1].1567-1568: 83[r])

(ix) Contextele de apariţie a celor două forme nu au permis identificarea unor trăsături verbale comune ferme. Aceastea se rezumă la păstrarea unor disponibilităţi combinatorii specifice verbelor corespondente (circumstanţial de loc, complement de agent etc.).

(19) a. *Se au smerit, înţeleşu, ce înălţaiu sufletul mieu ca* ***aplecatul*** *cătră mumă-sa, că veri da pre sufletul mieu* (PH.1500-1510: 113[r])
b. *Den care lor scripturei iaste aiavea cum, după* ***ieşitul*** *den trup, în loc usebi duc pre suflete* (CC[1].1567-1568: 69[r])
(20) *Şi în toate zile aştepta* ***vindecare*** *de boală* (CC[1].1567-1568: 20[r])

3.2. Trăsături specifice infinitivului nominal

Infinitivul prezintă trăsături morfosintactice tipic nominale care nu sunt înregistrate în texte şi pentru supinul nominal.

(i) Infinitivul nominal acceptă, rar, combinarea cu articolul nedefinit:

(21) *Şi întru* ***o vedeare*** *fiindŭ* (CC[2].1581: 209)

(ii) Infinitivul nominal permite combinarea cu determinanţi demonstrativi:

(22) a. *Şi* ***această ucidere*** *se-au făcut în sat în Şer[caie]* (DÎ.1587: CXI)
b. *Cu* ***aceaia strigare*** *arătă că cunosc nevoia lor* (CC[1].1567-1568: 75[v])
c. *Nemunuia să nu spuneţi* ***vedearea aceasta*** (CC[1].1567-1568: 227[v])
d. ***Aceştii vedeare*** *să nu îndrăznimŭ a răbdà* (CC[2].1581: 218)

(iii) Infinitivul nominal este însoţit de cuantificatori de diverse tipuri:

(23) a. *el să saie cu* ***toată putearea*** (DÎ.XLVIII: 1600)
b. *Ce* ***toată descântarea*** *nu e altă bunătate nemică, ce numai drăcie* (CC[1].1567-1568: 129[v])

BDD-V2839 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:59 UTC)

c. *Fără voia şi fără ştirea lu Dumnezeu nu vine nicio pagubă, nicio nevoie, niciun rău,* ***nicio perire*** *pre creştini* (CC[1].1567-1568: 67[v])
d. *Şi să nu aveţi* ***nicio împreunare*** *cu nusulŭ* (CC[2].1581: 199)
e. *Arătând cu* ***câtă mărire*** *şi slavă va veni la judecată* (CC[1].1567-1568: 174[v])
f. *şi nu răbdară* ***atâta îndrăznire*** *a acelorŭ doi fraţi* (CC[2].1581: 93)

3.3. Relaţia cu distincţia inacuzativ–inergativ

În această secţiune, aducem în discuţie ipoteza propusă de Cornilescu (2001: 467-468), care a arătat, pentru limba actuală, că verbele inacuzative (ca şi cele tranzitive) sunt compatibile atât cu nominalizarea de tip infinitiv, cât şi cu cea de tip supin (*venirea/venitul*), pe când verbele inergative acceptă numai nominalizarea ca supin. Regula enunţată s-a dovedit a fi prea „tare" şi neconformă cu datele de limbă actuală şi s-a sugerat că ar fi mai potrivit ca distincţia să fie menţinută la nivelul preferinţei stilistice pentru una dintre cele două forme nominale (Stan 2003: 70-71, Dragomirescu 2010: 216-218).

Datele extrase din corpusul cercetat arată că lipsa de specializare a celor două forme nominale (supin şi infinitiv) din limba actuală caracteriza şi limba din secolul al XVI-lea. În listele din secţiunea 2, apar şi forme de infinitiv nominal care corespund unor verbe inergative: *auzire* (PO), *căire* (CC[2]), *fugire* (CM), *grăire* (PO), *meargere* (CC[2]), *plângere* (PH, CC[1], CC[2], PO), *râvnire* (CC[1]), *rrodire* (PH), *scrâşnire* (CC[1]), *strigare* (PH, CC[1], PO), *suspinare* (CC[2]), *tăceare* (CC[2]) etc.

Un argument suplimentar pentru lipsa de specializare a formelor este dat de existenţa, în acelaşi text, uneori la distanţe foarte mici, a celor două forme. Cele mai multe perechi de tipul supin nominal – infinitiv nominal având acelaşi corespondent verbal au fost identificate în CC[1].

(24) a. *Vândut-ai oaminri<i> tăi fără preţ şi nu fu gloată întru* ***chematul*** *nostru* (PH.1500-1510: 37[r])
b. *Nu uită* ***chemarea*** *mişeiloru* (PH.1500-1510: 6[r])

(25) a. *Că au scos sufletul mieu de la moarte, ochii m<i>ei den lacrămi şi picioarele meale den* ***lunrecat*** (PH.1500-1510: 100[r])
b. *Că ai mântui<t> sufletul mieu de la moarte, ochii miei de lacrămi şi picioarele meale den* ***lunrecare*** (PH.1500-1510: 47[v])

(26) a. *deaci-lu aflaiu prinsu elu dereptu* ***întrebatul*** *legeei loru* (CV.1563-1583: 28[r])
b. *Aceastea elu dzise acelora şi duseră-se iudeii multă aibându* ***întrebare*** *întru sinre* (CV.1563-1583: 53[r])

(27) a. *sfârşirea legiei şi* ***împlutul*** *iaste Hristos* (CC[1].1567-1568: 105[r])
b. *Miruim iertăciunea păcatelor şi* ***împlearea*** *legiei* (CC[1].1567-1568: 106[v])

(28) a. *Dentâi, despre* ***îngrupatul*** *lu Hristos* (CC[1].1567-1568: 14[r])

BDD-V2839 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:59 UTC)

b. *Acest obiceai şi năravi al* ***îngroparei*** *era al jidovilor* (CC[1].1567-1568: 16[r])

(29) *Şi înaintea* ***născutului*** *lu Hristos, şi după* ***naşterea*** *lui* (CC[1].1567-1568: 180[v])

(30) a. *şi cu* ***plânsul*** *şi cu rugăciunea să se milcuiască Domnului* (CC[1].1567-1568: 180[r])
b. *Aciia va fi* ***plângere*** *şi scrâşnirea dinţilor* (CC[1].1567-1568: 62[v])

(31) a. *Şi iată toată cetatea ieşiră în* ***tâmpinatul*** *lu Iisus* (CC[1].1567-1568: 65[v])
b. *Că aicea* ***tâmpinarea*** *lu Iisus drăciţii nechemaţi* (CC[1].1567-1568: 66[v])

(32) a. *Şi împleţi pământul şi-l luaţi supt* ***ţinutul*** *vostru* (CM.1567-1568: 262[v])
b. *Da-voiu limbile de partea ta, şi* ***ţinearea*** *ta sconcenia pământului* (CM.1567-1568: 236[r])

(33) a. *Ei le părea că de* ***adurmitulu*** *somnului grăiia* (CC[2].1581: 98)
b. *Somnŭ amu şi* ***adurmire*** *dulce, grăiaşte moartea bunilorŭ* (CC[2].1581: 103)

(34) a. *Nici cinstiră* ***venitulu*** *Domnului nostru* (CC[2].1581: 114)
b. *în vreamea de a mea* ***venire*** (CC[2].1581: 175)

(35) a. *Şi unde iaste* ***ertatulu*** *păcatelor* (CC[2].1581: 118)
b. *de* ***ertarea*** *păcatelorŭ* (CC[2].1581: 118)

(36) a. *de pomenirea* ***eşitului*** *den Eghypetu* (CC[2].1581: 207)
b. *şi ce e cătră noi dragoste şi mila lui şi* ***eşirea*** (CC[2].1581: 123)

4. Concluzii

Analiza formelor de supin nominal şi de infinitiv nominal care apar în texte din secolul al XVI-lea permite formularea câtorva concluzii.

− Ambele forme au numeroase atestări în epocă, dar infinitivul este mai frecvent şi mai diversificat lexical, fără diferenţe semnificative între textele originale şi cele traduse.

− Cele două forme prezintă numeroase trăsături nominale comune: combinarea cu genitive, cu adjective posesive, cu adjective calificative şi cu adjective numerale, apariţia în cazul genitiv, apariţia în poziţiile de subiect şi de obiect direct, existenţa formelor de plural, şi, în măsura în care interpretarea grafiei este corectă, combinarea cu clitice posesive adnominale. Unele trăsături tipic nominale caracterizează (cel puţin în textele incluse în corpus) numai infinitivul, nu şi supinul: combinarea cu articolul nedefinit, cu determinanţi demonstrativi şi cu cuantificatori. Dacă aceste diferenţe erau reale în limba epocii, atunci natura nominală a infinitivului era mai pronunţată decât cea a supinului, la fel ca în limba actuală (Pană Dindelegan 2008, în GALR I: 485).

− Ca şi pentru limba actuală, nici pentru secolul al XVI-lea nu se poate stabili o corelaţie sistematică între tipul de nominalizare (supin sau infinitiv) şi una dintre subclasele de verbe intranzitive (inacuzative sau inergative); în

BDD-V2839 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:59 UTC)

multe situaţii, în acelaşi text, corespund unui verb unic atât un supin nominal, cât şi un infinitiv nominal.

SURSE

CC[1].1567-1568 − Coresi, *Tâlcul evangheliilor*, în *Tâlcul evangheliilor şi molitvenic românesc*, ed. Vladimir Drimba, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1998.
CC[2].1581 – Diaconul Coresi, *Carte cu învăţătură* (1581), ed. Sextil Puşcariu, Al. Procopovici, vol. I, Textul, Bucureşti, Atelierele Grafice Socec & Co., 1914.
CCat.1560 – Coresi, *Catehismul,* în *Texte,* p. 21–97.
CM.1567-1568 – Coresi, *Molitvenic românesc,* în *Tâlcul evangheliilor şi molitvenic românesc*, ed. Vladimir Drimba, Bucureşti, Editura Academiei, 1998.
CPrav.1560-1562 – Coresi, *Pravila,* în *Texte,* p. 218−230.
CV.1563-1583 − *Codicele Voroneţean*, ed. Mariana Costinescu, Bucureşti, Editura Minerva, 1981.
DÎ – *Documente şi însemnări româneşti din secolul al XVI-lea*, ed. Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniţă, Alexandru Mareş and Alexandra Roman-Moraru, Bucureşti, Editura Academiei, 1979.
FT.1570-1575 – *Fragmentul Todorescu/Carte de cântece,* în *Texte,* p. 332−343.
GB – *Glosele Bogdan,* în *Texte,* p. 422−438.
PH.1500-1510 − *Psaltirea Hurmuzaki,* I, ed. Ion Gheţie, Mirela Teodorescu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.
PO.1582 – *Palia de la Orăştie (1581–1582),* ed. Viorica Pamfil, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1968.
Texte − *Texte româneşti din secolul al XVI-lea*, ed. I. Gheţie, Bucureşti, Editura Academiei, 1982.

BIBLIOGRAFIE

Brâncuş, Grigore, [1967] 2007, „O concordanţă gramaticală româno-albaneză: modul supin", în *Studii de istorie a limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei Române, p. 167–173.
Cornilescu, Alexandra, 2001, „Romanian nominalizations: case and aspectual structure", *Journal of Linguistics,* 37, p. 467−501.
Diaconescu, Ion, 1971, „Supinul în limba română din secolele al XVI-lea − al XVIII-lea", *Analele Universităţii din Bucureşti. Limba şi literatura română*, 20, p. 151–163.
Dragomirescu, Adina, 2010, *Ergativitatea. Tipologie, sintaxă, semantică,* Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.
Dragomirescu, Adina, 2013, *Particularităţi sintactice ale limbii române în context romanic. Supinul,* Bucureşti, Editura Muzeului Naţional al Literaturii Române.

BDD-V2839 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:59 UTC)

GALR – Guţu Romalo, Valeria (coord.), 2008, *Gramatica limbii române,* vol. I. *Cuvântul,* Bucureşti, Editura Academiei Române.

Gherman, Cristina, 2007, „Schimbarea valorii gramaticale", în Popescu-Marin, Magdalena (coord.), *Formarea cuvintelor în limba română din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea,* Bucureşti, Editura Academiei Române, p. 271–296.

Pană Dindelegan, Gabriela, 2011, „Din istoria supinului românesc", în: Zafiu, Rodica, Camelia Uşurelu, Helga Bogdan Oprea (eds.), *Limba română – ipostaze ale variaţiei lingvistice*, I, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 119–130.

Stan, Camelia, 2003, *Gramatica numelor de acţiune din limba română,* Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Adina DRAGOMIRESCU
Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Al. Rosetti", Bucureşti
Universitatea din Bucureşti

BDD-V2839 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:59 UTC)